

УДК 338.45

Демешок О. О.

к.е.н., доц., наук. сп. відділу комплексної оцінки та управління природними ресурсами, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ

E-mail: josefine@ukr.net

РЕГІОНАЛЬНА КАРТА УКРАЇНИ ЗА ФОРМАТОМ РОЗБУДОВИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ОКРУГІВ

Стаття присвячена аналізу та визначенню вагомості впливу комплексу макроекономічних заходів на екологічну ситуацію в Україні і формування теоретико-методологічних основ розбудови в Україні нової регіональної карти на засадах використання усталених у країнах ЄС економіко-статистичних принципів класифікації територій положень NUTS. Запропоновано до запровадження новий формат регіональної карти України сформувати за десятьма (вісьма) територіальними господарськими округами (оскільки, два округи – Донецький та Кримський, наразі, знаходяться на тимчасово окупованій території), розбудова якого базується на теоретико-концептуальному обґрунтуванні нагальної доцільності регіонального поділу території держави за каскадним форматом організації виробничо-господарської, міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії регіональних соціально-економічних систем.

Ключові слова: національне господарство, положення NUTS, регіональна карта, територіальний господарський округ.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Нагальним є признати й підтвердити, що соціально-економічний, техніко-технологічний та виробничо-господарський стан регіональних соціально-економічних

систем та національного господарства, у цілому, у сучасних умовах господарювання (при ресурсних обмеженнях та нарощенні зовнішніх і внутрішніх суспільно-політичних загроз і ризиків сталому розвитку) – обумовлює нагальну потребу в оновленні теоретико-методологічних основ розбудови в Україні нової регіональної карти на засадах використання усталених у країнах ЄС економіко-статистичних принципів класифікації територій положень NUTS (*Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes*).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам економічного регулювання природокористування та забезпечення надійності функціонування національного господарства в умовах стійкого розвитку присвячено багато наукових робіт. Провідними дослідниками названих напрямів є – О. М. Алимов, О. І. Амоша, В. В. Буркинський, О. О. Веклич, Б. М. Данилишин, А. І. Кабанов, Л. В. Левковська, Н. С. Макарова, В. В. Микитенко, Л. Г. Мельник, В. М. Трегобчук, М. А. Хвесик, В. Ю. Худолей, С. М. Шкарлетата інших.

Формування цілей статті. Здійснити ґрунтовний структурно-логічний аналіз результативності управління розвитком регіональних соціально-економічних систем та національного господарства, у цілому, у сучасних умовах господарювання. Обґрунтувати ключові положення та визнати нагальну потребу в оновленні теоретико-методологічних основ розбудови в Україні нової регіональної карти на засадах використання усталених у країнах ЄС економіко-статистичних принципів класифікації територій положень NUTS в контексті формування обмеженої кількості територіальних господарських округів в державі.

Виклад основного матеріалу дослідження. На переконання автора даного дослідження, принципи за форматом NUTS-II, які передбачені вимогами, викладеними в Угоді про асоціацію України з країнами-членами

ЄС¹ [1] забезпечить форматування територіального простору держави за десятьма-вісьма територіальними господарськими округами, побудованими за каскадним форматом організації виробничо-господарської, міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії.

Зазначене дозволить сформувати достатні організаційно-економічні умови для збереження еволюційної стійкості соціально-економічних вимірів функціонування макро- регіонів та досягти збалансованості функціонування реального сектору економіки в Україні. Об'єктивного варіанту розв'язання цієї багатоаспектної проблеми можна досягти за наслідками:

а) удосконалення доміант відповідної концепції та розвиток теоретико-концептуальних підходів до вирішення завдань щодо формування в умовах ресурсних обмежень та суттєвої не ефективності використання природо-ресурсного потенціалу в регіонах, які мають місце в Україні, *територіальних господарських округів (ТГО)*;

б) розроблення методологічних засад процесно-алокаційного управління забезпеченням результативності функціонування ТГО і відповідного типу управлінської технології;

в) обґрунтування методологічно важливих положення щодо генерування в межах ТГО системних ознак до їх сталого розвитку за

¹Виконання зазначеного обумовлено базовими вимогами, передбаченими статтею 267 Розділу IV, що репрезентовано у частині 2 глави 10: «Для цілей застосування положень цієї статті та статті 262 цієї Угоди, Сторони визнають, що протягом перших п'яти років після набрання чинності цією Угодою будь-яка державна допомога, надана Україною, буде оцінюватись з урахуванням того, що Україна має розглядатися як територія, ідентична до тих територій Європейського Союзу, які описані у статті 107 (3)(а) Договору про функціонування Європейського Союзу;(б) Протягом чотирьох років з дати набрання чинності цією Угодою Україна має надати Європейській Комісії показники валового внутрішнього продукту на душу населення, гармонізовані до рівня NUTS-II. Орган, визначений у пункті 1 цієї статті, та Європейська Комісія мають спільно оцінити відповідність регіонів України, а також відповідну максимальну інтенсивність допомоги для того, щоб скласти регіональну карту згідно з відповідними керівними принципами ЄС».

використання об'єктивної економіко-статистичної бази для оцінювання результативності функціонування ТГО;

д) розробки принципів методичних підходів до оцінювання-прогнозування результативності макроекономічного регулювання розвитку каскадних форм організації виробничо-господарської взаємодії;

ж) визначення пріоритетних напрямів та параметрів розвитку каскадного формату організації виробничо-господарської, міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії в Україні із розробленням адекватного реальним процесам процесно-алокаційного стратегічного набору та визначенням цільових орієнтирів розвитку до 2030 року.

У таблиці 1 дослідником запропоновано розмежування територіального простору нашої держави, розробленого за використання економіко-статистичних, демографічних і фінансово-економічних принципів за форматом NUTS-II, на десять територіальних господарських округів (два яких є тимчасово окупованими). У середньому, як визнано форматом NUTS-II, населення національних ТГО (нового інституціонального утворення) складатиме 3,5 – 4,2 млн. чол., займатиме, приблизно, однакову територію за площею та виробничо-господарським потенціалом.

З огляду на свідчення, які наведено автором у табл. 1, можна признати про те, що доцільною є, надалі, обґрунтування та використання у практиці замкненої концептуально-аналітичної схеми з розроблення об'єктивного методичного підходу до оцінки та прогнозування вимірів результативності й ефективності макроекономічного регулювання розвитку сучасних територіальних господарських округів (ТГО). Її, на авторське переконання, необхідно виконати при синхронному застосуванні, поряд із принципами системно-комплексного, об'єктно-цільового та синергетичного підходів й феноменологічних засад об'єктивізації антикризових напрямів виконання

Таблиця 1

Розбудова базового формату територіальних господарських округів за бінарної та масштабної інваріантної спрямованості каскадами організації виробничо-господарської, міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії *

Регіони/ області та каскадні форми регіональних соціально-економічних систем України		Базові макроекономічні показники						
		Населення, тис. осіб (2016)	ВРП, млн. грн. (2014)	ВРП на душу населення, млн. грн. (2014)	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн. грн (2016)			
<i>Територіальні господарські округи, формалізовані за бінарним форматом каскадів організації виробничо-господарської, міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії</i>								
Івано-Франківський територіальний господарський округ								
Івано-Франківський каскад	Івано-Франківська	4608,8	1379,8	97141,3	37434,6	28,76	27,08	31069,2
	Закарпатська		1259,6		24014,6		19,10	15678,2
	Чернівецький		908,7		15091,1		16,61	7570,1
	Тернопільська		1060,7		20601		19,19	13723,4
Черкаський територіальний господарський округ								
Черкаський каскад	Черкаська	3629,3	1233,9	127014,1	36480,5	34,27	28,95	47644,6
	Полтавська		1427,8		63410,1		43,48	111383,6
	Кіровоградська		967,6		27123,5		27,46	20417,1
Вінницький територіальний господарський округ								
Вінницький каскад	Вінницька	4122,0	1592,8	98040,4	39492,3	23,41	24,40	45684,8
	Хмельницька		1287,3		29704,4		22,72	28925,2
	Житомирська		1241,9		28843,7		22,84	26993,9
Тимчасово окуповані територіальні господарські округи **								
<i>Кримський територіальний господарський округ</i>								
Кримський каскад	Комплекс АРК	-	-	61337,3	51291,4	26,06	26,07	-
	м. Севастополь		-		10045,9		26,03	-
<i>Донецький територіальний господарський округ</i>								
Донецький каскад	Донецька	6444,2	4247,2	216134,1	158136	32,83	36,40	186077,0
	Луганська		2197,0		57998,1		25,89	32657,5

Регіони/ області та каскадні форми регіональних соціально-економічних систем України		Базові макроекономічні показники						
		Населення, тис. осіб (2016)	ВРП, млн. грн. (2014)	ВРП на душу населення, млн. грн. (2014)	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн. грн (2016)			
<i>Територіальні господарські округи, формалізовані за масштабним інваріантним форматом каскадів організації виробничо-господарської, міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії</i>								
Львівський територіальний господарський округ								
Львівський каскад	Львівська	4740,3	2535,7	118584	71167,4	25,03	28,04	58389,6
	Волинська		1042,9		22857,5		21,95	19522,7
	Рівненська		1161,7		24559,1		21,19	26329,8
Київський територіальний господарський округ								
Київський каскад	Територіальний комплекс м. Київ	5677,4	2907,8	430190,5	330677	75,99	115,27	132048,6
	Київська		1733,7		72332,6		41,92	73730,4
	Чернігівська		1035,9		27180,9		25,48	19598,1
Одеський територіальний господарський округ								
Одеський каскад	Одеська	4595,5	2387,6	130991,9	73560,7	28,25	30,70	40142,6
	Миколаївська		1151,3		34773,3		29,76	39513,4
	Херсонська		1056,6		22657,9		21,13	20869,8
Харківський територіальний господарський округ								
Харківський каскад	Харківська	3809,2	2703,5	121709,9	92445,1	31,45	33,77	115147,0
	Сумська		1105,7		29264,8		25,83	30497,7
Дніпропетровський територіальний господарський округ								
Дніпропетровський каскад	Дніпропетровська	4976,3	3234,6	227466,7	168731	44,88	51,25	288080,9
	Запорізька		1741,7		58735,7		33,08	127300,3

Джерело *. Обраховано, узагальнено і систематизовано у табличному вигляді автором даного дослідження за свідченнями, приведеними у статистичних джерелах [2 – 7].

** Без урахування економіко-статистичних вимірів і досягнень у 2014 – 2016 рр. тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції у східних областях України.

й ущільнення виробничо-господарської, міжгалузевої та міжрегіональної взаємодії в державі.

Відтак, ґрунтуючись на тезі, що ціле орієнтований розвиток та збалансоване функціонування національного господарства, за ефективного використання наявного стратегічного потенціалу суміжних регіональних соціально-економічних систем, може дозволити українській економіці підвищити й наростити конкурентні переваги та забезпечити регенерацію, у першу чергу, природо-ресурсного потенціалу, а й, надалі, і реального сектору – вважаємо за доцільні підтвердити таке: цілком більшості галузей економічної науки виступають, у першу чергу – системне вивчення, осмислення та визначення специфічних функцій щодо управління регіональними розвитком і, відповідно, й формуванням нової регіональної карти держави задля досягнення успіхів у площині збалансованого розвитку національного господарства на засадах раціоналізації освоєння.

Відтак, зрозуміло і можемо підтвердити про те, що задля розв'язання найвагомішої для забезпечення сталого розвитку держави проблеми щодо розбудови нового формату регіональної карти України слід здійснити, надалі, й системну розробку узагальнених просторових схем, відповідного типу механізму, а в його межах, сформувати системоутворюючі важелі та регулятори. Проте, розробленість методологічних засад формування каскадів регіональних соціально-економічних систем, а в його межах прикладного інструментарію [8 – 10], поряд із широким обговорення науковою спільнотою шляхів та пріоритетів, в реальній суспільно-політичній ситуації, стане суттєво протидіє кризовим викликам, ризикам і загрозам, які мають місце, наразі, в державі.

Висновки. Таким чином, за першим етапом реалізації завдань даного науково-прикладного дослідження було запропоновано до запровадження новий формат регіональної карти України формалізувати за десятьма (вісьма) територіальними господарськими округами (*оскільки, два ТГО*

округи – Донецький та Кримський, наразі, знаходяться на тимчасово окупованій території), розбудова якого базується на теоретико-концептуальному обґрунтуванні нагальної доцільності регіонального поділу території держави за каскадним форматом організації виробничо-господарської, міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії, що відповідає вимогам та положенням адаптації національної регіональної структури управління економіко-статистичним принципам NUTS-II, передбаченими Угодою про асоціацію України з країнами-членами ЄС (детальні обґрунтування репрезентовано у попередніх наукових роботах автора даного дослідження [11; 12]).

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та європейським союзом, європейським співтовариством, іншої сторони [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631.

2. Статистичний збірник Регіони України 2014 [Текст]. / За редакцією О. Г. Осауленко; відповідальний за випуск Н. С. Власенко. – У 2-х частинах. – Ч. 1. – Державна служба статистики України. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 303 с.

3. Статистичний збірник Регіони України 2014 [Текст]. / За редакцією О. Г. Осауленко; відповідальний за випуск Н. С. Власенко – У 2-х частинах. – Ч. 2. – Державна служба статистики України. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 735 с.

4. Про соціально-економічне становище України за 2013 рік [Текст]. – Державна служба статистики України. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 84 с.

5. Алимов О. М. Потенціал сталого розвитку: цілі, проблеми та перспективи: Монографія [Текст] / [О. М. Алимов, О. О. Демешок, І. В.

Драган, О. В. Гребенюк, І. М. Лицур, В. В. Микитенко. – Київ, Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2014. – 172 с.

6. Статистичний збірник Регіони України 2016 / За редакцією І. М. Жук; відповідальний за випуск М. Б. Тімоніна. – У 2-х частинах. – Ч. 1. – Державна служба статистики України. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 299 с.

7. Статистичний збірник Регіони України 2016 / За редакцією . М. Жук; відповідальний за випуск М. Б. Тімоніна. – У 2-х частинах. – Ч. 2. – Державна служба статистики України. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 692 с.

8. Каскади регіональних соціально-економічних систем: формування та розвиток: Монографія/ О. М. Алімов, В. В. Микитенко, О. О. Демешок, І. В. Драган. – Київ: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2016. – 278 с.

9. Микитенко В. В. Розбудова в Україні каскадних форм організації виробничо-господарської та міжгалузевої і міжрегіональної взаємодії / В. В. Микитенко, О. М. Алімов / Економічні та виробничо-економічні системи в координатах сталого розвитку: Монографія [Текст]; за ред. А. О. Касич, М. М. Хоменко. – Кременчук, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського МОН України, Кременчуцька міська друкарня, 2015. – 228 с. [С. 5 – 19].

10. Микитенко В. В. Формування нової регіональної карти України: методологія розбудови [Текст] / В. В. Микитенко // Управління розвитком складних систем: Збірник наукових праць. – Київський національний університет будівництва і архітектури МОН України, 2015. - № 22 (2). – С. 141 – 148.

11. Демешок О. О. Регіональний поділ соціально-економічних систем України, заснованих на принципах NUTS [Електронний ресурс] / О.

О. Демешок // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку (м. Київ, 24.03.2017 р.). – Київ: Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, 2017. - Режим доступу: <http://www.istu.edu.ua/naukova-dijalnist/>.
[http://www.istu.edu.ua/novini/novini/?tx_ttnews\[tt_news\]=272](http://www.istu.edu.ua/novini/novini/?tx_ttnews[tt_news]=272).

12. Демешок О. А.
 Управление развитием стратегического потенциала промышленности [Текст] / О. А. Демешок // Материалы X Международной научно-практической конференции «Модернизация хозяйственного механизма сквозь призму экономических, правовых, социальных и инженерных подходов» (г. Минск, 30.03.2017 р.). – Минск: Белорусский национальный технический университет, 2017. – С 132-140.

REFERENCES:

1. “The Association Agreement between Ukraine, on one hand, and the European Union, the European Community, the other side“, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631 [in English].
2. Osaulenko, O.G. (2014), *Statystychnyj zbirnyk Rehiony Ukrainy 2014* [Statistical bulletin Regions of Ukraine 2014], 1st ed, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
3. Osaulenko, O.G. (2014), *Statystychnyj zbirnyk Rehiony Ukrainy 2014* [Statistical bulletin Regions of Ukraine 2014], 2nd ed, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
4. (2014), *Pro sotsial'no-ekonomichne stanovyshche Ukrainy za rik* [On the socio-economic situation of Ukraine for 2013], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

5. Alymov, A. Demeshok, O. Dragan, I Grebenyuk, A Lytsur, I Mikitenko, V. (2014), Potentsialstalohorozvytku: tsili, problemyaperspektyvy [Potentialsustainability: objectives, problemsandprospects], Derzhavnaustanova «Instytutekonomikypryrodokorystuvanniastalohorozvytku», Kyiv, Ukraine[inUkrainian].

6. Zhuk, I. M. (2016), *StatystychnyjzbirnykRehionyUkrainy 2014* [StatisticalbulletinRegionsofUkraine 2016], 1nd ed, DerzhavnasluzhbastatystykyUkrainy, Kyiv, Ukraine[inUkrainian].

7. Zhuk, I. M. (2016), *StatystychnyjzbirnykRehionyUkrainy 2014* [StatisticalbulletinRegionsofUkraine 2016], 2nd ed, DerzhavnasluzhbastatystykyUkrainy, Kyiv, Ukraine[inUkrainian].

8. Alymov, A. Demeshok, O. Dragan, I Mikitenko, V. (2016), Kaskadyrehional'nykhsotsial'no-ekonomichnykhsystem: formuvanniatarozvytok [Cascadesregional socio-economicsystems: theformationanddevelopment], Derzhavnaustanova «Instytutekonomikypryrodokorystuvanniastalohorozvytku», Kyiv, Ukraine[inUkrainian].

9. Alymov, A. Mikitenko, V. (2015), Ekonomichnita vyrobnycho-ekonomichni systemy v koordynatakhstalohorozvytku [Economicandindustrialandeconomicssystemstocoordinatesustainabledevelopment], Kremenchuts'kamis'kadrukarnia, Kremenchuk, Ukraine[inUkrainian].

10. Mikitenko, V. (2015), «FormationofnewregionalmapUkraine: methodologydevelopment», *Upravlinniarozvytkomskladnykhsystem*, vol. 22(2), pp. 141–148[inUkrainian].

11. Demeshok, O. (2017), «RegionaldivisionofsocialandeconomicssystemsofUkrainebasedonthepinciples NUTS», *MaterialyVseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii: Vyschaosvita – students'kanauka – suchasnesuspil'stvo: napriamyrozvytku*[Materialsofthe All-Ukrainian ScientificConference:

HigherEducation - StudentScience - modernsociety: directionsofdevelopment] , Kyiv, Ukraine[inUkrainian].

12. Demeshok, O. (2017), « Managementofthedevelopmentofthestrategicpotentialofindustry », Materyaly X Mezhdunarodnoj nauchno-praktycheskoj konferentsyy «Modernyzatsyiakhoziajstvennohomekhanyzmaskvoz'pryzmuekonomycheskykh, pravovykh, sotsyal'nykh y ynzhenernykhpodkhodov» [Materialsofthe X InternationalScientificandPracticalConference "Modernizationoftheeconomicmechanismthroughtheprismofoeconomic, legal, socialandengineeringapproaches"] , Minsk, Belarus[inRussian].

ДЕМЕШОК О. А. РЕГИОНАЛЬНАЯ КАРТА УКРАИНЫ ЗА ФОРМАТОМ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОКРУГОВ

Статья и научно-прикладные разработки автора посвящены анализу и определению значительности влияния современного комплекса макроэкономических мероприятий на эколого-экономическую ситуацию в Украине. Предложены базовые положения по формированию теоретико-методологических основ развития в Украине новой региональной карты, реализованных при использовании принятых в странах ЕС экономико-статистических принципов классификации территорий (положений NUTS). Предложен к внедрению новый формат региональной карты Украины, который сформирован из десяти (восьми) территориальных хозяйственных округов (поскольку, два – это Донецкий и Крымский, пока находятся на временно оккупированной территории). Внедрение новой региональной карты предусматривает форма, который базируется на теоретико-концептуальном обосновании необходимости регионального разделения территории государства за каскадными формами организации

производственно-хозяйственной, межрегионального и межотраслевого взаимодействия региональных социально-экономических систем.

Ключевые слова: национальное хозяйство, положение NUTS, региональная карта, устойчивое развитие.

DEMESHOK O. REGIONAL MAP FORMAT UKRAINE FARM TERRITORIAL DEVELOPMENT DISTRICT

This article analyzes the definition and importance of macroeconomic impact of complex measures on ecological situation in Ukraine and formation of theoretical and methodological foundations of building in Ukraine a new regional map on the basis of established use in the EU economic and statistical classification principles territories provisions NUTS. Proposed to introduce a new format of regional maps of Ukraine to form for ten (eight) regional economic districts (two districts - Donetsk and Crimea, now, are on the temporarily occupied territory), the development of which is based on the theoretical and conceptual basis of urgent feasibility of the regional division of the territory of by cascading format of industrial, economic, inter-regional and inter-sectoral cooperation.

Keywords: nationaleconomy, position NUTS, regionalmap, sustainabledevelopment.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2017 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Lastname, firstname	Демешок Ольга Олександрівна	DemeshokOlga
Науковий ступінь/ Scientificde gree	к.е.н.	Ph.D. inEconomics
Вчене звання/ Scientificra nk	доцент	Assosiateprofessor
Посада/ Position	наук. сп.	SeniorResearchFellow
Установа/ Establishm ent	ДУ «Інститут економіки природокористу вання та сталого розвитку НАН України»	Stateinstitution "InstituteofEnvironmentalEconomicsandSustainab leDevelopmentof NAS ofUkraine»